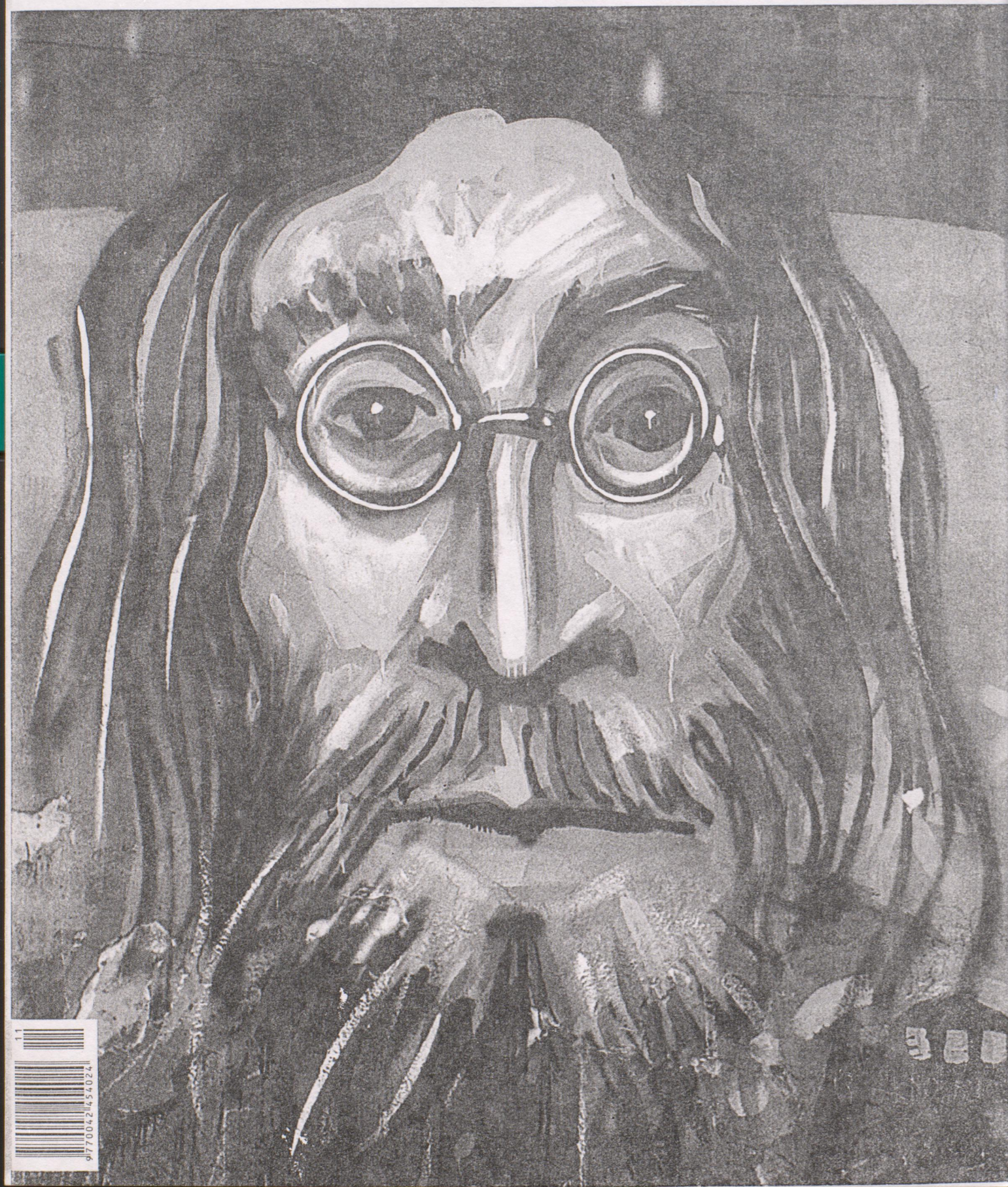

- DEPRESE
- INCEST A GENETIKA
- LASERY A POHYB KONTINENTŮ
- PYRAMIDOVÉ SLUNCE
- HENDIKEPOVANÉ BABIČKY
- GRAFFITI A „MENHIRY“
- VĚSTONIČTÍ LOVCI

Cena 77,70 Kč (pro předplatitele 49 Kč)

Graffiti nejsou jen pomalované zdi

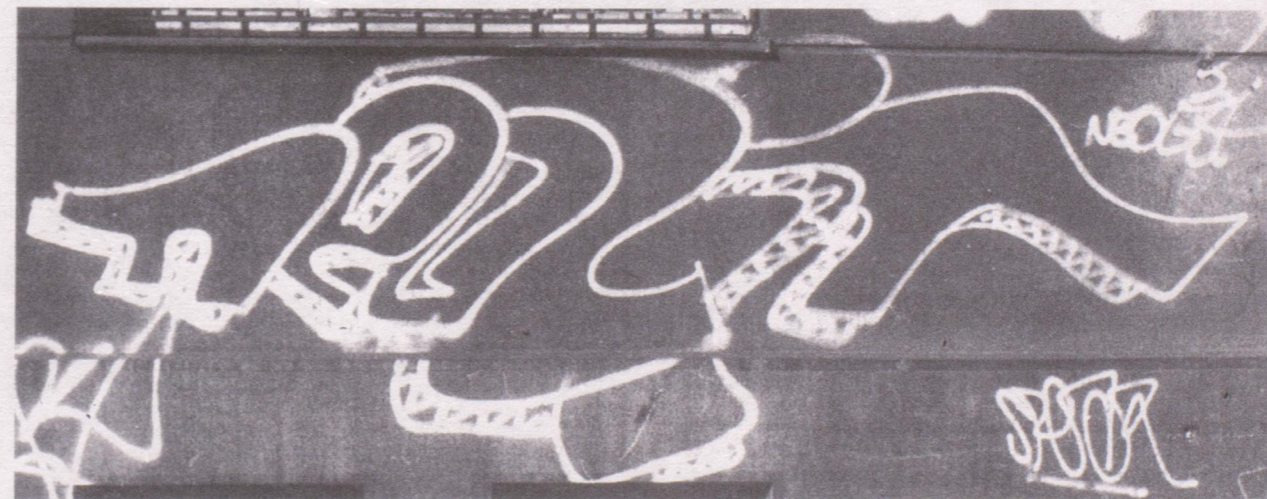
(a archeologie není jenom studium pravěku)

VÁCLAV MATOUŠEK

Asi před dvěma nebo třemi lety jsem na nádraží v Praze-Smíchově spatřil na jednom vagonu veliký barevný nápis NEOLIT. Odborný archeologický termín v kontextu graffiti mě natolik zaujal, že jsem se o tuto tvorbu, lépe řečeno o kulturu sprejerů, začal více zajímat. Později vyšlo najevo, že termín neolit byl znakem dnes již neexistující sprejerské skupiny, jejíž členové si říkali Nový neolit klub (NNK). Bývalý člen této skupiny v internetové debatě popřel jakoukoliv souvislost názvu s archeologií. Sprejery patrně zaujal termín sám o sobě, jako pozoruhodná skladba písmen.¹⁾ Při pátrání po nápisích NEOLIT jsem postupně navštívil několik sprejerských lokalit,²⁾ v nichž mě zaujala sprejerská archeologická kultura – skladba a množství odpadu a také způsob, jak v jednotlivých lokalitách sprejři odpad tvoří.

Termín archeologická kultura zde používám v souladu s teorií, podle níž se stává archeologickým pramenem každý kulturní prvek, který je alespoň dočasně vyřazen z živých společenských souvislostí, ze společenského pohybu. Průběžné vznikání a zanikání takto chápaných archeologických pramenů je nedílnou součástí života společnosti od samého počátku její existence až po současnost. Na rozdíl od tradičně pojeté archeologie, jejíž předmět studia je chronologicky vymezen obdobím před nejstaršími dochovanými písemnými prameny, rozšiřuje výše uvedené pojetí archeologického pramene působení archeologie i na období plně „literární“.³⁾

Snímek nápisu NEOLIT © Hana Rysová

Kultura tvůrců graffiti představuje jeden z prvků současné společnosti, k jejichž poznání může svou trochou do mlýna přispět i archeologie. Zcela obecně lze graffiti charakterizovat jako jeden z projevů (především) teenagerského hledání vlastní identity a výrazů revolty proti oficiální kultuře dospělé majority. Kultura graffiti je spojena zejména s prostředím velkých měst a obsahuje znaky, které ji přibližují tajným společnostem známým z etnologických výzkumů předindustriálních společností.

Příslušníci graffiti komunikují specifickým slangem, který je do značné míry odvozen z angličtiny (viz rámeček Pavly Loucké na protější straně). Nazývají se *writeři*, sdružují se do komunit zvaných *crew*, *klany* nebo *gangy*. Veřejnost zná graffiti především na základě *tagů* (podpisů, identifikačních znaků) jednotlivých *crew*, které bývají rozmístěny doslova všude, po celém městě. Dalším obecně známým prvkem kultury graffiti jsou pomalované vagony metra a vlaků (*whole car*). Tyto projevy společně plní jeden ze základních cílů *writerů*: upozornit na sebe, šokovat majoritní konformní společnost dospělých.

Kromě aktivit, které jsou ve zjevném rozporu s psanými i nepsanými zákony majoritní společnosti, vytvářejí *writeři* i tzv. *legály*, jejichž tvorba je konformní společností víceméně tolerována. Jde o malby na betonových zdech železničních, tramvajových a automobilových koridorů, na mostních konstrukcích, říční navigaci apod. V těchto ústraních *writeři* vytvářejí (*bombí*) rozměrné barevné malby (*piecy*), jejichž základem je osobitá kaligrafie. *Writeři* pracují buď samostatně, nebo se scházejí ve větších počtech na specifických výtvarných soutěžích (*party*, *jamy*). *Legály* zaujímají společně s *whole cary* v hodnotovém

1) Za spolupráci při pátrání po významu tagu NEOLIT děkuji Heleně Javůrkové, studentce obecné antropologie IZV UK Praha.

2) Za seznámení s prvými lokalitami a za základní informace o sprejerské kultuře děkuji svým synům Václavovi a Janovi, další informace jsem čerpal z internetového časopisu BBARAK (<http://www.hip-hop.cz/bbarak/graffiti.htm>) a na internetové adrese www.graffiti.org/index/talk.html.

3) Podrobněji např. Matoušek V., Sýkorová I.: Společnost a kultura ve světle archeologie. Příspěvek k diskusi o předmětu, prostředcích a metodě archeologického výzkumu, *Archeologické rozhledy* 50, 746–771, 1998.

PhDr. Václav Matoušek, CSc., (*1954) vystudoval prehistorii a historii na Filozofické fakultě UK v Praze. V Archeologickém ústavu AV ČR v Praze je vedoucím redaktorem časopisu *Archeologické rozhledy*. Dlouhodobě se věnuje speleoarcheologii a studiu starší doby bronzové. Souběžně pracuje na dílčích projektech z oboru archeologie novověku a současnosti. Přednáší archeologii na Institutu základů vzdělanosti UK v Praze. (e-mail: matousek@arup.cas.cz)

žebříčku kultury graffiti jedno z nejvyšších míst a s jistou nadsázkou je možné je považovat za posvátné okrsky (o nežádoucím vstupu „nezasvěcených“ do těchto míst jsem se na vlastní kůži přesvědčil, když mě z jednoho legálu „vyprovázela“ sprška kamení). Právě na několika pražských legálech jsem v srpnu a září r. 1999 sledoval charakter sprejerské archeologické kultury.

Důkladnou měřičskou, kresebnou a fotografickou dokumentaci jsem provedl pouze v severní části nadzemního železničního koridoru v Praze 8-Libni, v blízkosti kolonie Kořlaska. Náhodně vybraný dvacetimetrový úsek legálu jsem zde porovnal s dalším náhodně zvoleným úsekem železniční trati, který byl asi 25 m od sledovaného legálu. Poznatky z Libně jsem potom srovnával s obdobnými pražskými lokalitami, a to na železničních koridorech v Praze 4-Michli a Praze 2-Vršovcích, mostní konstrukci v Praze 5-Barrandově, říční navigaci v Praze 7-Holešovicích a na parkovištích a tramvajových koridorech v Praze 8-Florenci a Praze 1-U Bulhara.

Sprejerský odpad

Základními charakteristickými prvky sprejerského odpadu jsou plechové tlakové bombičky sprejů (cany), a především jejich plastová víčka, která snadno podléhají destrukci – prostory legálů jsou barevnými úlomky plastových víček doslova posety. Další výraznou složkou jsou plechové nebo plastové obaly od Balakrylu, Remakolu, latexových, emailových a dalších barev a úlomky dřeva používané při jejich míchání. Ojedinele se vyskytnou rozpůlené plastové láhve od nealkoholických nápojů, které jsou rovněž používány k ředění a míchání barev. Dále je možné nalézt molitanové válečky na plošnou aplikaci barev a gumové rukavice.

Kromě specifické složky vznikající v souvislosti s primárními sprejerskými aktivitami obsahuje odpad i složky společné naprostě většině antropogenního odpadu. Jde o doklady konzumace potravin a návykových látek. V případě legálů to jsou obaly od nealkoholických nápojů a obaly od cigaret i zápalek (včetně cigaretových nedopalků a vyhořelých zápalek). Na železniční trati mimo legál naopak převládají obaly od alkoholických nápojů a obaly od konzervovaných potravin. Nejpočetnější složku zde tvoří útržky toaletního papíru.

PRAHA ZMALOVANÁ

Řeknete pračlověk – ale on to byl náš předek! Váš taky. Jeho krev dosud kolotá v našich žilách, byť ve stavu zředěném krvemi jiných podobných. Kdybyste couvali po generacích nazpátek a probírali všechny dědečky, jak šli za sebou, nutně byste dospěli až k němu. K onomu pradědovi, kterého pánové Voskovce a Werich charakterizují v písní slovy: Čelo nízký, hnáty dlouhý, všude chlup, mozkou ždíbec, za to huba samej zub... Kdyby se tento náš praděd tady dnes objevil, nejspíš bychom se k němu nehlásili. Nejspíš bychom se styděli za svého pokrevního příbuzného, který by vydával neartikulované zvuky a nevěděl by, co je to oděv. A přece tu byl a přičinil se o to, že existujeme.

Tenhle člověk stál kdysi před skalní stěnou... civěl na ni... a pak začal malovat. Pomaloval tu prázdnou plochu a deště a větry jeho dílo zničily. Jen tu a tam, v jeskyni, v níž počasí nemohlo uplatnit svůj vliv, dochovaly se ty kresby prapředků. V Altamiře např.

Vědci tyhle malby vysvětlují jako rituální počín. Skrze ně nechal náš děd ovlivňovat výsledek lovu ve svůj prospěch, a proto jsou to právě zvířata. Nu, nechme vědcům jejich teorie – ostatně možná, že to tak opravdu bylo. Já však mám taky svou teorii. Ty obrázky mohly vzniknout jen tak z potřeby něco namalovat. Proč ne? A že jsou to právě zvířata a lovci kolem nich, si vysvětluju jednoduše tím, že si položím otázku: Co jiného měl ten člověk malovat? Zátíši? Krajinku? To ho asi příliš nevzrušovalo. A bylo vlastně kolem

JAZYK AUTORŮ GRAFFITI

Slovo *graffiti* pochází z italského (plurál od *graffito* – nápis), hnutí však vzniklo v USA. Autoři graffiti jsou svěmu okolí známi jako *sprejeři*, oni sami si však říkají *writeri*. Sdružují se do skupin *crews*. Dorozumívají se specifickým slangem, který je v podstatě kombinací obecné češtiny a českých slangových výrazů s angličtinou a anglickými slangovými výrazy. Význam anglicizmů bývá někdy zúžen (*can* pro sprej s barvou odpovídá anglickému slovu pro jakoukoli plechovku či kovovou nádobu), jindy posunut (*bomb* je rychle udělané ilegální graffiti). Některá z těchto slov lze považovat za argotizmy, protože zmíněný posun slouží k utajení argho významu.

Uvedme pár slov získaných přepisem nahrávky živých dialogů (ponechán fonetický pravopis). *Vultrein* (whole train – celý vlak) a *vulker* (whole car – celý vagon) se vztahují k ploše pokryté barvou. Rozsah pomalování vymezují i slovní spojení *end tu end* či *top tu boton* (od začátku do konce a od střechy po podlahu). Mají-li někde *writeři keny* (*can viz výše*) a *buři*, pak to znamená, že tam malují další graffiti. *Buřit* zřejmě vzniklo z češtiny od slovesa *pobuřovat*. *Buření lze zbombit* (pomalovat toho co nejvíc za co nejkratší dobu) nebo *přebuřit* něčím jiným. *Frouap* (throwup) je pouhý nápis bez vybarvení, *pyžamko* označuje trojrozměrné graffiti s proužkovými vybarvením. Pro složitější kompozice se dělá *skečik* (deminutivum od *sketch*), tedy náčrtek. *Kulimarkr* či *eding* (coolimarker, edding) jsou druhy používaných fixů, *ultrafetkepa* (ultra-fatcap) je velmi silná tryska spreje, *skinny* (skinny) je naopak tenká. *Writeři mají své novátory pracující freš* i své *xeroboje* („kopírky“) napodobující styl druhých.

V jazyce writerů tedy najdeme česká slova (*stříběrko* – graffiti, jehož základem je stříbrná barva), anglická slova (*backline* – linka mezi obrysem a pozadím) i slova odvozená ze slov anglických (*rúftopek* – „věc“ na střeše, graffiti ve výšce).
Pavla Loucká

Pozn. red.: Díky laskavému svolení autorky publikujeme údaje z článku Diany Svobodové a Evy Kavalové, který vyjde koncem listopadu v Naší řeči 82, 245–254, 1999/5.

Pozůstatky přípravy, uchovávání, transportu a konzumace potravin jsou podstatnou složkou veškerých archeologických kultur bez ohledu na prostor a čas jejich vzniku. Není to jistě překvapivé. Konzumace potravin je jednou ze základních potřeb, kterou je člověk schopen uspokojovat téměř kdekoli a kdykoliv a zároveň je s kulturní konzumací po-

k vidění ještě něco jiného. Já si myslím, že si namaloval ta zvířata třeba jen tak pro potěšení a proto, že ho nic jiného nenapadlo.

Pravda, mohl taky namalovat ženu. Sošky tohoto druhu se vyskytují a vědci jim říkají Venuše. Opět tu fantazie vědců podouvá našim dědečkům něco, co vůbec nemuselo být pravda. Jak přišli na tu Venuši? Já bych neměl tu odvahu tvrdit, že náš prapředek, který Venuši vyřezal do kousku kosti, se jmenoval Zdeněk, i když by se mi to líbilo. Počínám si přece jen seriózněji a říkám, že neznám jeho jméno. Dokonce si ani nejsem jist, že nějaké měl. Chci být ba i tak seriózní, že si nedovolím tvrdit ani tak pravděpodobnou věc, že se Zdeněk nejmenoval. Prostě říkám, že nevím. Ale trochu jsem odbočil.

Dědeček lovec tedy maloval na stěnu převážně zvířata. Portréty žen byly zobrazovány jen jemnějšími povahami, a zátíši nebo krajinku nenamaloval tehdy snad nikdo. Byly to náměty zřejmě nezajímavé.

V altamirské jeskyni se nám tedy dochoval doklad, že náš prapředek pocítil potřebu pomalovat prázdnou plochu. Pohnutky ponechme stranou. Víme bezpečně, že tu vznikla tradice, která se táhne přes celé věky až podnes. Existuje mnoho dokladů o tom, že toto umění nejveřejnější bujelo v každém věku. Důvody k němu byly různé a o některých si už nemusíme jejich smysl domýšlet, neboť je zcela jasný.

V Římě na Palatinu máme další doklad téhle podivné tvořivosti lidské. Kdosi netolerantní se tu vysmívá křesťanům posměšným

travin spojena mimořádně velká a pestrá tvorba odpadu i dalších hmatatelných stop.

Jednotlivé legály se od sebe výrazně liší volbou odpadových zón. Sprejeři přitom, zdá se, jednájí v souladu s nepsanými normami majoritní společnosti. Žádný odpad nebyl pozorován na parkovištích

Graffiti – řeč prázdných duší

Grafická výpověď mládeže zanechávající těžko odstranitelné výtvary na zdech či vehikulech veřejné dopravy může být bezesporu předmětem bádání archeologie současnosti. Takzvaná „smetištní archeologie“ (garbage archeology) vznikla na základě správné úvahy, že o stavu společnosti nám více řeknou její odpady než sociologická zkoumání. Vzniká ovšem otázka, zda právě graffiti budou řekněme za 2000 let, tedy roku 4000, tím pravým dokumentem kultury v době svého vzniku. Nejsou-li vysoce trvanlivé a nebudou-li beze stopy zničeny při budoucí výstavbě něčeho dnes jen obtížně představitelného, tak by mohly být obtížným rébusem pro budoucí archeology.

znázorněním jejich znaku nejsvětějšího. Tady už se nejedná o primitivy, posměšný kříž palatinský je dílem člověka kultivovaného, který už tu vyjádřil nejen svůj názor, ale i svoji zlobu. Tahle metoda nejen že přežila až do dvacátého století, ale naopak se v tomto století rozbujela měrou nečekanou. Zdi domů, ohrady, stěny veřejných záchodů, chodníky – to všechno jsou plochy, které, podobně jako tomu bylo v Altamiře, vzbuzují v některých jedincích touhu naplnit jejich prázdnotu sdělením, o němž se někdy právem, většinou však mylně, domnívají, že lidstvo se bez něj neobejde.

V poslední době se však objevilo něco, co bych se opovážil pojmenovat jako návrat k Altamiře. Před stěnou – snad někde v New Yorku – stanul člověk s čirou potřebou ji pomalovat. A tehdy se znovuzrodilo umění nazývané graffiti art. Z New Yorku se přelilo do celého světa – to znamená, že všude, v každém velkoměstě, se našel někdo, kdo se utkal s prázdnou šedi a povýšil ji na exponát nejnávštěvovanější výstavy světa. A tady, ve dvacátém století, už mi to téma začíná košatět. Těch druhů veřejného sebevyjadřování je tolik, že chť nechtě musím přistoupit k jakémusi třídění, aby se laskavý čtenář vyznal. Takže:

Děti s křídou v ruce dovedly dávno před vznikem graffiti artu proměnit zdi domů a plochy chodníků ve svá maličká plátna. Kresby paneláků, autíček a zvířátek zdobily vždy do prvního deště ulice města už za mých dětských let. Občas jsem se do tohoto pomijivého tvůrčího procesu zapojil i já. A věřím, že takhle se

Snímek © Jiří Heller, CD-FOTO BLER

a tramvajových koridorech (nepochybně zde nalezovou situaci druhotně ovlivňuje činnost úklidových čet). Relativně málo odpadu je v prostorech kolem mostních konstrukcí a na říčních navigacích. Odpad je zde soustředěn v převážně míře do přilehlých pásů křovin a nekultivované vegetace. Nejvíce odpadu je možné pozorovat v okolí legálů na železničních koridorech. Chování sprejeřů zde zjevně navazuje na obecně rozšířenou představu, že hromadění odpadků při veřejných komunikacích vně pravidelně obytné zástavby (železnice, silnice) je společensky přijatelné jednání. Charakter odpadových zón ovlivňuje rovněž velikost využívaného prostoru. Zřetelně se to projevuje na železničním koridoru v Praze-Libni. Sprejeři se zde pohybují v kolejišti širokém 11 m, které je po obou stranách vymezeno kolmými vysokými zdmi z betonu. Tísňení navíc projíždějícími vlaky, vytvářejí zde sprejeři při zdech doslova kulturní vrstvu charakteristického odpadu. V ostatních lokalitách není koncentrace odpadu tak vysoká, odpovídá koncentraci městského odpadu v dané lokalitě obecně.⁴⁾ □

4) Podrobná studie o kultuře graffiti ve světle archeologie bude uveřejněna v časopise pro kulturní/sociální antropologii Cargo.

MICHAL ČERNOUŠEK

Graffiti jsou spolehlivým dokladem nespolehlivého stavu postmoderního lidstva na konci 20. století. Jsou jakoby reklamou revoltujících, neukázněných, nespokojených. Je pozoruhodné, že jsou vázány na prostředí veřejných a zanedbávaných míst velkoměstských aglomerací. Na venkově a ve vesnickém prostředí nacházíme graffiti sporadicky. Polarita soukromého a veřejného je při výběru ploch jasně pozorovatelná. Urbánní mentalita, vznikající nezdravým nakupením lidských živočichů, se již tolik nesterá o kvalitu odvrácené tváře svých navelek honosných mimikry. Produkce sprejeřů je navíc mentálně ubohá a slaboduchá. To svědčí o tom,

/pokračování na s. 643/

projevoval i ne jeden ze slavných malířů, když mu bylo osm – co bychom za tyhle ty jeho prvotiny dali!

Ale pozor – nebyla to jenom zvířátka, nebyli to jen panáci, děti v poněkud dospělejším vydání používaly zdi také velmi často k nejruznějším sdělením. Chodci se pak dočítali o určitých konkrétních osobách věci, o kterých neměli ani tušení: Tamhleten že je vůl, tamta chodí s tamhletím, tenhleten krade, jiný zase smrdí... to všechno tu bylo sdělováno většinou ve snaze někomu uškodit, někomu poškodit, ano, už v dětských letech se počínají projevoval povahy.

Kromě pomlůvačů se však na zdech a stěnách projevovaly i děti ušlechtilé, díky kterým se dočítáme takové věci, jako že: Miluju Bláhovou. Někdy takhle naplno, jindy jenom v náznaku, jakým je kupříkladu srdíčko s monogramem.

Dospělejší děti však ovládají ještě jeden druh graffiti artu: jsou to lascivní kresby a lascivní nápisy. Od útlého dětství mi bylo vštěpováno, že je to něco strašně nemravného a snad vůbec nejhoršího, čeho se člověk může dopustit. Později jsem však poznal, že zas taková hrůza to není a že mnohem nemravnější je třeba, když někdo, kdo se nechává líčit v čítankách jako výkvět lidstva, dává pokyny k násilí a podvodům, nebo i taková maličkost, že někdo, kdo má moc, umlčuje toho, kdo má málo. Proti tomu je sprostámička na zdi jen milým pohlažením. Kluk, který namaluje tu známou stylizaci ve formě kosočtverce (píšu kluk, neboť není známo, že by tyhle symboly kreslila po zdech děvčátka), ten kluk

se může stát v budoucnu třeba básníkem nebo ministrem – neříkejte, že ne. Namaloval něco, co navíc ve skutečnosti vypadá úplně jinak, a důvod k jeho exhibici nemá žádný zlý podtext. Naopak, většinou je to namalováno pro legraci. Proč v pubertálních letech je právě tahleto oblast lidského života nazírána s humorem, si vysvětluju určitými rozpaky. Humor a drsnost má zakrýt cit, který je novým prvkem v životě dospívajícího hoča a on si s ním neví rady. A tak mnohým chlapcům, kterým dělá potíže říct miluju tě, se zdá, že totéž mohou snadno a lehce vyjádřit sprostým poselstvím na zdi. Zbaví se tak na čas tíživého přetlaku, aniž by přitom před kamarády ztratili glanc, protože něha, cit a tyhleto volovinky se v tom věku ještě moc neuznávají.

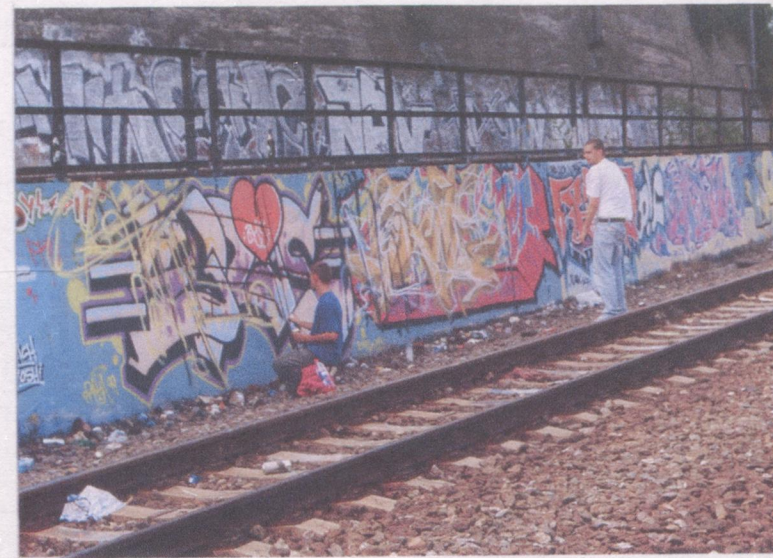
V pubertálním a postpubertálním věku nevznikají tedy převážně umělecká díla, spíše je to dokumentace zmatku v duši. Proto tak pochybuju o té jejich hluboké nemravnosti. Sám jsem v dětských letech nepocítoval potřebu vyjadřovat své citové problémy graficky tímto způsobem, ale taky netvrdím, že jsem byl tak docela normální. Byl jsem totiž o poznání plašší než ostatní kamarádi.

Faktem je, že tenhleto způsob citového sebevyjadřování u některých jedinců přetrvává i do let pozdějších a zase, ani tady bych nemluvil o hluboké mravní pokleslosti. Je to spíše záležitost psychopatologicky klinická.

My, co tyhle věci nemalujeme a jen je vnímáme, bychom se mohli rovněž rozdělit na určité skupiny a podskupiny – někteří z nás se cítí být i pohoršení, jiní dělají, jako že nic nevidí, někteří si při pohledu na obscénní nápis jen nostalgicky zavzpomínají na své vlastní mládí, někdo se uchichtne... Sám se rádím do nečetné skupiny lidí, kterým vystanou v mysli otázky, kdo že je asi autorem tohoto nepočestného díla, v jakém se nacházel rozpoložení, když je vytvářel, co ho k tomu vedlo... Ale už se nejspíš tímhle úsekem graffitiartologie zaobíráme dýl, než si zaslouží. Posuňme se o kousek dál.

/pokračování na str. 640/

Snímky © Jiří Heller, CD-FOTO BLER

Do občeje vyjadřovat na zdech své názory se připlať časem i politika. Vzpomeňme si na scénu z filmu Svět patří nám, kdy dva najatí malíři protichůdných hesel se sejdou před jednou ohradou. Voskovec a Werich tu vytvořili nejenom báječný klaunský výstup, ale i dokument, jak to tenkrát chodilo.

V době voleb se nápisy na zdech značně množí. Dětská křída je tu nahrazena mnohem odolnějším vápnem. Politické strany sice vylepoují své plakáty, ale to je jaksi agitace shora. Členská základna se přece taky potřebuje projevit. Ačkoliv svou stranu miluje, plakáty jí vytisknout nedá, jest to příliš nákladné. Štětka a vápno udělají tutéž službu za menší peněz.

Ovšem občas se v historii našich národů vyskytují okamžiky, kdy se štětka a vápno stávají zbraní. Skupina odvážlivců napíše – obvykle v nočních hodinách – na zeď nápis nemilý vládnoucím kruhům. Je to lakmusový papírek, podle nějž můžeme docela přesně rozlišit demokratický systém od totalitního. V demokratickém se za nápisy nezavírá. V totalitním to může stát i život.

Bydlím na Ořechovce a vzpomínám si, že jednou tu přivítala jitro tři písmena vápnem vyvedená na zdi biografu. Zakrátko nato je někdo přetřel a znečistil. A já uvažoval nad tím, jakou moc má v totalitě takové písmeno, když způsobí, že se někdo sebere a jde – nejspíš na něčí pokyn – písmeno zneškodnit. Ta tři písmena byla TGM.

Za války, když ještě „Velkoněmecká Říše“ vítězila na všech frontách pro Evropu, objevilo se na zdech, ale nejen na zdech, nýbrž i na dlažbě a asfaltu silnic velké „V“. Tímto jediným písmenem se rozhodla německá vrchnost naštvat skoro všechny Čechy najednou. Chodilo se kolem těch písmen a bylo těžko na duši, protože se vědělo, že to „V“ nelže. Německo skutečně vítězilo. Naštěstí nezvítězilo. Velké „V“ tu nezůstalo na věčné časy a nikdy jinak. Poměry na frontě se pak počaly měnit a „V“ zvolna mizelo, nejspíš aby nebudilo útrpný smích.

Tři snímky vlevo © Václav Matoušek, skupina snímků nahoře © Jiří Heller, CD-FOTO BLER; na protější straně uprostřed © Václav Matoušek jr., nahoře a dole © Petr Hoffeiner. Snímky na s. 642 nahoře © Stanislav Vaněk, uprostřed a dole © Jiří Heller, CD-FOTO BLER

Podívejme se teď na přítomnost. Americký způsob seberealizace výtvarně citlivých občanů se přelil do Evropy a po listopadu 1989 se zabydlel i u nás. Ale už před tímto datem tu byla zvláštní zeď v Praze na Kampě, kde mládež psala své vzkazy pod jméno Johna Lennona. Úřední moc to trpěla, ale jen několik dnů. Pak byla zeď striktně přetřena, což se okamžitě stalo výzvou, aby se na vzniklé ploše počaly rodit nové kresby a nové nápisy. I ty zase za pár dnů zmizely. Moc se nestyděla bojovat s mladými lidmi a dávat jim velkopanský najevo svou převahu. Převahu své tvrdé pěsti. Morální převaha byla na straně těch, co psali nápisy.

Tehdy se vlastně objevil nový druh umění: poezie na zdi. Už ne Karel je vůl, ne Volte 4, ne Běž domů Ivane, ale slova, která by mnohdy mohla být vytištěna na japonsku, svázaná do pergamenu, jednotlivé výtisky by mohly obdržet svá čísla, podpis autora a byl by tu kousek pro bibliofily... Verše však byly na zdi a pověření příslušníci je s pocitem velkého vítězství přetírali. Dneska už je nikdo nepřetírá – jsme o kousek blíž k demokracii. Lakmusový papírek to hlásá.

Na zdech se objevují výtvarná díla, kterých se dopustili mnohdy i malíři – profesionálové. Město se mění v galerii – vstup volný. A jako nový fenomén, v době mého mládí netušený, objevuje se spray. Díra v ozónu se zvětšuje, rovněž tak skleníkový efekt, ale město pestří.

Píšu tyhle řádky u vědomí toho, že jsou to impresy, které zde suplují rozbor důkladnější, na jaký už se jistě někdo chystá. Já to nebudu, nestačím na takový úkol, ale kdybych stačil, neváhal bych. Tohle nové umění je, dle mého soudu, dost důležitá etapa výtvarného kumštu a kdoví, zda jednou některá zeď, na jejichž obrazech začne hlodat povětrnost, nebude obstavena opravdovou galerií – vstupné 15 Kčs, děti a vojsko polovic.

Jinými slovy: pro jistotu se koukejte, dokud je to zďárma! Pan Heller vám se svým přístrojem a vidoucím okem ušetří běhání po Praze.
Jiří Suchý

/Z knihy *Praha zmalovaná*, nakl. Klokočí, Praha 1992;
text Jiří Suchý, snímky Jiří Heller/

CD-FOTO BLER

digitální zpracování fotografií

Ateliérová fotografie

Hi-Fi skenování

Tisk fotografií z

digitálních souborů

DTP a Fotobanka

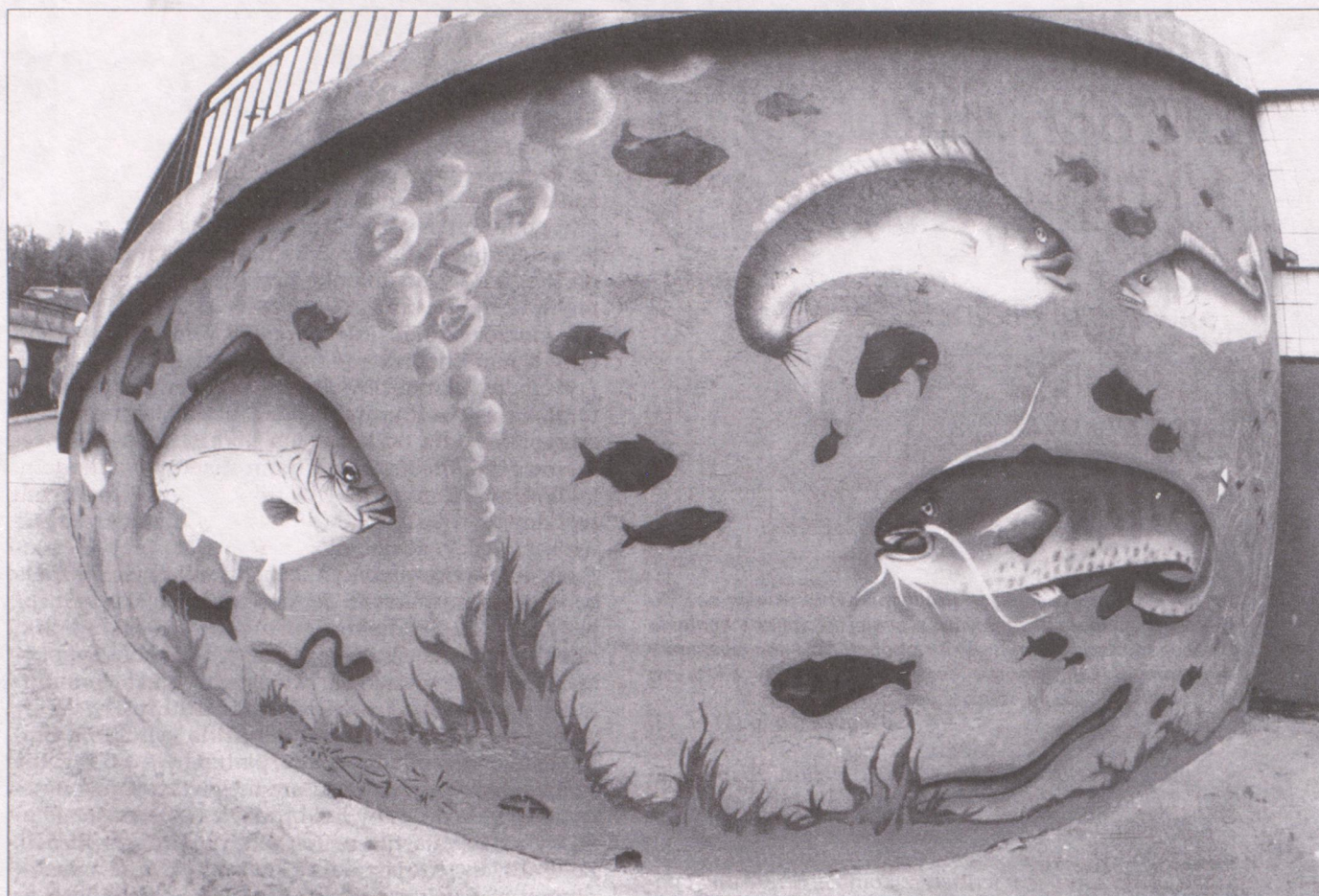
Velkoplošný tisk

Laminace a Kašírování

CD-FOTO BLER s.r.o., Štěpánská 45, Praha 1,
tel/fax: 02-22 23 18 07, 02-22 23 00 34,
e-mail: info@bler.cz, tisk@bler.cz,
www.bler.cz

CD - FOTO
bler

že podobně jako destruktivní davy fotbalových fanoušků jsou i příslušníci různých skupin ničitelů životního prostředí zanedbaní jedinci beze smyslu pro krásu, pohodu a psychickou rovnováhu. Námitka, že jde o revoltující protest mládeže, při hlubším zkoumání neobstojí, protože revoltovat se dá elegantně i duchaplně. Úcta k hodnotám se vytrácí v zmateném a chaotickém čárání všude tam, kde se to provádí v rychlosti a s patřičnou mírou instinktivního napětí z možného nebezpečí. Kdybychom na graffitové produkce uplatnili ověřená pravidla jak vyhodnocovat projekční testy, nezbylo by nám než konstatovat, že jde obsahově i formálně o velmi chudé, bezduché odpovědi, neklamně svědčící o nízké intelektové úrovni. Nemůžeme se divit, masová kultura, které vévodí „druhý bůh – televize“, vychovává masu k nekvalitním mentálním procesům a hodnotám. Sprejeři jsou přece děti rodičů, a pravděpodobně rodičů nevyvíkajících dostatečně dobrou mravní a estetickou úroveň.

Nelze pochybovat o tom, že party těchto nepovedených neumětelů jsou opačnou stranou mince zvané reklama. Graffiti jsou protestující billboardy, napadající ubohost měšťáckého způsobu života. To je však málo, protože klikyhákům schází estetická hloubka. A to i v takových případech, kdy se graffiti malují na tzv. *legály*. Navíc vyhrazené plochy, kde jsou sprejeři jakoby tolerováni, neposkytují dobrodružné vzněty a uspokojení z toho, že se něco provádí nelegálně. Je sice pravda, že graffiti alespoň zaplní monotónní šed a prázdnotu, ale i tak z výtvorů sprejeřů číší více smutek než radost. Rychlé generalizace sice nikam nevedou, ale jednu si dovolíme: Zatímco na reklamních plochách a billboardech předvádějí ten správný způsob života asepticky vybrané vzorky *Homo sapiens*, je graffitová produkce jasným výrazem odpadu konzumní společnosti.

Graffiti se různými směry prolínají do „umění“ či spíše do toho, co bychom mohli nazvat výzdobou měst. Přesná hranice oddělující graffiti od maleb na zdi neexistuje. Snímek © Petr Hoffelner

Dialektická soupatřičnost přijímání a vyprazdňování, tak evidentně viditelná v alimentárním cyklu živočišné říše, se projevuje i v protikladech obrazné reklamy a výtrusů graffiti.

Psychoanalytická odpověď je stručná a jasná: Graffiti nejsou strukturovaným sdělením ani utajeným ezoterním poselstvím zasvěcené kasty vyvolených. Jsou odpadem kultury, která se ocitla ve slepé uličce. A tak není náhodné, že o graffitové rozmáchlé barevné fekálie kulturní degenerace projevuje zájem archeologie současnosti. Je to bohužel odpad, který vznikl nikoliv z práce, ale z neplodné zahálky.

Sociálně-demografické charakteristiky sprejeřů zatím nikdo systematicky a objektivně nezmapoval. Scházejí i relevantní psychologické údaje. Proto se úvahy a hodnotící soudy o graffitových produkcích pohybují zatím v oblasti názoru a nikoliv ověřitelného a dokázaného faktu. □

Snímek © Jiří Heller, CD-FOTO BLER

